

KÄNDA INSTRUMENTFABRIKER

Accordion-Journalen hade, som minnesgodare läsare säkert kommer ihåg, i sitt april-nummer ett reportage från en av Sveriges mest kända dragspelsfabrikanter, nämligen Bengts Dragspel, som då firade sitt 20-årsjubileum.

I detta nummer fortsätter vi presentationen av kända instrumenttillverkare, den här gången med ett besök hos Bjärton, den kända gitarrfabriken nere i Skåne. Meningen är att AJ med jämna mellanrum, vanligtvis en gång per månad, ska presentera de i dubbel bemärkelse mest tongivande företagen inom branschen, i framtiden även utländska fabriker.

Det är vår förhoppning att AJ's läsekrets ska uppskatta detta nya serieinslag i tidningen.

Bjärton

av
OVE HAHN

möbelsnickeriet som blev gitarrindustri

Det talas ofta om den äkta småländska och nordskånska företagsamheten, att var person i de trakterna har en egen fabrik hemma i källaren. Talet är helt riktigt och det är omöjligt att leta upp någon trakt i vårt avlånga land där det finns så många småföretagare som just där.

Bjärtons ägare och chef, Sigurd Nilsson, betraktar sitt verk — en Bjärton-gitarr.

Strax norr om Hässleholm, utefter järnvägen Hässleholm—Halmstad, ligger en ort med namnet Bjärnum, mest känd för sina många möbelfabriker. Det var på den orten historien om Bjärton — en av Sveriges främsta gitarrfabriker — började. Och den började på samma sätt som allt annat i Bjärnum:

En yngling slutade folkskolan. Han hade två saker att välja på — att studera vidare i Hässleholm eller att utbilda sig inom möbelbranschen. Han valde det senare och var efter fyra år utlärd polerare. Hans namn var Sigurd Nilsson.

Att vara polerare i Bjärnum innebär visserligen gott om arbetstillfällen, men det innebär också att man sysslar med samma sak som var och varannan människa därnere. Och Sigurd ville syssla med något annat. Och vad skulle han då hitta på? Jo, han anknöt till sitt yrke och till sin hobby — till arbetet som polerare och till saxofonisten-amatörmusikerns syssla.

Resten gav sig självt — Sigurd Nilsson slog sig ihop med en kollega inom möbelbranschen och började tillverka kontrabasar. Musikinstrumenttillverkning i Bjärnum — namnet på firman kunde bara bli ett: Bjärton.

1946, närmare bestämt på hösten, var den första Bjärtonbasen ett faktum. Den basen var ett hantverk, framställt av två yrkesmän inom möbelbranschen och man kan väl säga att den på många sätt blev en succé. Det var strax efter kriget och basar var svåra att få tag på. En lång rad bassister vallfärdade till Bjärnum för att skaffa sig en ny bas och bland gästerna märktes Thore Jederby, Hasse Tellemar (på den tiden hos Thore Ehrling), Simon Brehm och Svend Asmussens bassist Leif Sjöberg. När sedan Jazz at the Philharmonic kom på sitt första Sverigebesök och Ray Brown, »världens främste bassist» och Ella Fitzgeralds dåvarande man, skaffade sig en Bjärton-bas, var succén ett faktum.

I tio år ägnade sig Bjärton åt bastillverkning. Året blev 1956 och mellan 4 och 5.000 basar hade åkt ut i marknaden.

Det var då Sigurd Nilsson och hans sjätte sinne satte sig i verksamhet. Bjärton började tillverka gitarrer.

1956. Bara en sak behöver sägas om det året. Det var det året vi för första gången hörde talas om en viss Elvis Presley... Det var drygt ett år innan en fluga vid namn skiffle dök upp för att under en hektisk period konkurrera med den seglivade rock'n roll'en...

Bjärtons gitarrtillverkning kom igång helt normalt. Och allt hade säkert förblivit normalt om inte ett jordskred inom musikbranschen hade skett — rock'n roll!

På ett år fick Bjärton praktiskt taget helt lägga ned sin bastillverkning. Personalen utökades och steg till ungefär 20 man. Massor av hemarbetare anställdes. Klockan sju på morgonen började arbetet. Frammot klockan 11 på kvällen kunde man tänka på att gå hem. Ledningen för företaget, snickarna, polerarna, chaufförerna, montörerna — alla satt i samma båt. Hela Sverige formligen skrek efter gitarrer och Bjärton var en av de få som tillverkade instrumentet.

»Vi tredubblade produktionen här på Bjärton och ändå kunde vi inte komma ifatt efterfrågan», säger Sigurd Nilsson. »Det var en efterfrågan som trotsade all beskrivning. Kanske hade vi kunnat hålla på på det viset ytterligare fem, sex månader, men sedan hade vi definitivt tappat kontrollen över alltihopa.»

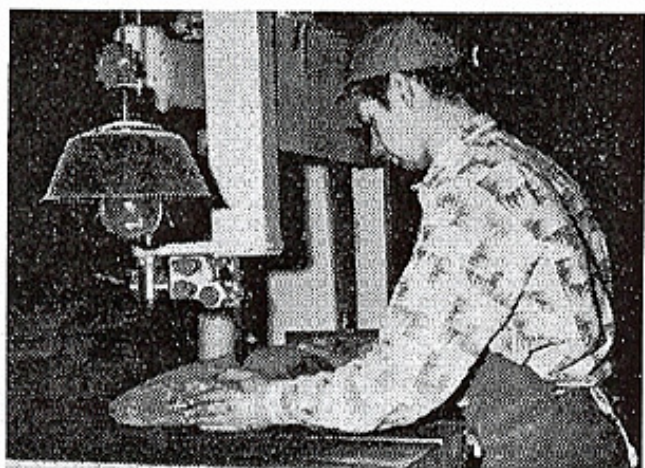
»Idag är det lugnare», fortsätter disponent Nilsson, »men vi har en stor efterfrågan och man kan inte säga annat än att gitarrtillverkningen seglar i stark medvind idag. Men det är skönt att allt lugnat ned sig! Den hausse vi har bakom oss har givetvis fört mycket gott med sig för oss här på Bjärton. Men det var ett onaturligt tillstånd vi befann oss i.»

Idag är det alltså »lugnt», som Sigurd Nilsson sade.

Om man är på besök i Bjärnum och på Bjärton får man lätt ett helt annat intryck. Visserligen arbetar alla med den balans och den noggrannhet som tillverkningen fordrar, men större delen av styrkan arbetar på ackord och man har jämt schå med att hålla jämna steg med efterfrågan. Dödpunkter förekommer inte och Bjärtons två anläggningar, ett snickeri och en montagepolerar-verkstad, har full

sysselsättning. Ungefär 20 man och ett antal hemarbetare får på så sätt sin utkomst.

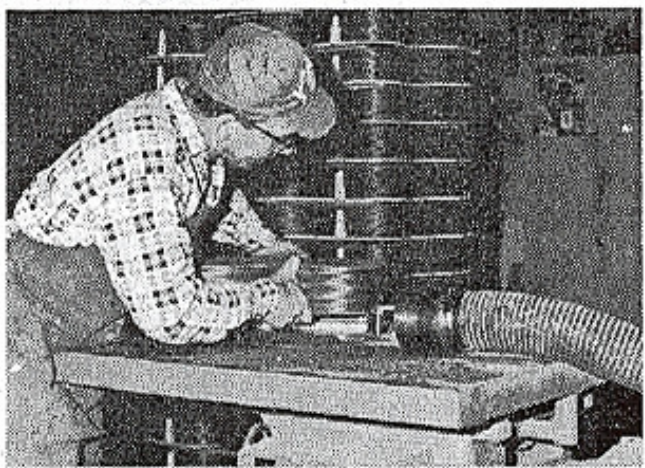
Lugnet är heller inte större än att man planerar ett nybygge. En arkitekt är redan igång med att rita den nya fabriken — som givetvis ska ligga i Bjärnum, bara några meter från den nuvarande

Harry Andersson klyver en ebenholzplanka, som sedermera ska bli gitarrgreppbräden.

En gitarr ska vara vacker att se på, och här tar Olle Thornerefelt, med hjälp av en polermaskin, fram den rätta lyster.

Erik Kastor fräser med ett specialverktyg ut spåret för cellulidinlägggen.

Göte Karlström slutjusterar här en orkestergitarr före leverans.

anläggningen — och i bästa fall är bygget igång under våren 1961. Produktionen ska i sin helhet koncentreras till en byggnad och man kommer på så sätt ifrån den opraktiska och tungrodda splittring i lokalfrågan som man nu är tvingad att ha.

Den svenska gitarrtillverkningen har en god marknad i våra dagar. Endast ett fåtal fabriker finns inom branschen (Lewin och Bjärton är de två största) och konkurrensen från utlandet är endast obetydlig. Utlandet har också svårigheter att göra sig gällande i Sverige eftersom den svenska marknaden, oavsett vilken fabrik vi än må tala om, genomgående håller en hög standard.

Gitarrarna är ett instrument som förekommer överallt. Det är ett typiskt »heminstrument» och det finns massor av människor som använder gitarrarna som ett tidsfördriv, vare sig de nu spelar solo på den eller använder den som ackompanjering till sin egen eller andras sång. Gitarrarna är heller inte bunden till någon speciell befolkningsgrupp eller kategori. Rock- och skiffle-kungar använder den likaväl som skollärare, musiklärare och frikyrkopredikanter. Och sådant måste helt naturligt skapa en stor efterfrågan.

Som alltid i sådana här sammanhang kommer man förr eller senare in på det problem inom branschen som heter TV.

»Personligen tror jag att hemmamuciserandet går mot en uppgång», säger disponent Nilsson, »och jag tror också att TV'n som så många är så rädda för, har en stimulerande inverkan. Dessutom finns det en lång rad gitarrkurser som står köparna till buds. Radion har haft en under Roland Bengtssons ledning och den är minst sagt välkommen tillbaka. Landets musikhandlare erbjuder kurser till mycket förmånliga villkor. Hugade spekulanter får gå igenom bra och billiga kurser, de får hyra en gitarr till en billig penning och om de sedan vill köpa instrumentet, så räknas hyran från köpeskillingen. Sist men inte minst finns det i landet en lång rad privata lärare. Allt detta är sådant som arbetar för gitarrbranschen.»

Bjärton har tillverkat gitarrer i fyra år. Toppen nåddes förra året, d. v. s. 1959. Då producerade Bjärton 7.000 gitarrer vilket innebär att var arbetare gjorde drygt en gitarr per dag och man!

Med tanke på den ovannämnda produktionen förstår var och en att tillverkningen av Bjärton-gitarrer inte helt och hållet är ett hantverk. Mycket görs med handkraft men oftast med maskinella hjälpmedel. Bjärton själva vill kalla sina produkter »ett hantverk framställt

med maskinella hjälpmedel», och då kommer man nog sanningen ganska nära.

Gitarrarna tillverkas av olika träslag. Gran, lönn och mahogny, mest det sistnämnda, används. Granen importeras från Tyskland. Den används till locken, och därför krävs det att ämnena håller en ganska stor bredd och den finner man främst hos de granar som vuxit i de tyska alperna. Svensk gran förekommer, men det är mer sällan.

Från Tyskland importerar Bjärton också strängar och mekanik.

Och vilket motto har då Bjärton?

Disponent Nilsson svarar:

»Vårt första mål är att få fram en bra produkt och att hålla den standard vi uppnått. Det är huvudsaken. När det är gjort sätter vi vårt pris. Vi arbetar alltså inte den omvända vägen, d. v. s. att få fram ett instrument till ett visst pris.»

Tillverkningen av en Bjärton-gitarr är en lång och invecklad procedur. Det är en procedur som börjar i snickeriet där man förädlar plankorna och där ett tiotal snickare bygger grunden till var gitarr, ofta med hjälp av speciella och påkostade precisionsinstrument. När det är gjort tar monterings- och poleringsarbetet vid. Poleringen är inte minst viktig. Det fordras inte bara att ytan är snygg, prydlig och mycket hållbar, den inverkar också direkt på instrumentets ton.

Var färdig gitarr lagras om möjligt en tid avrefter den testas. Det instrument som till äventyrs skulle visa sig vara otillfredsställande rensas omgående och obönhörligen ut.

Bjärton för närvarande sju olika modeller, instrument i prislägen från 125 till 580 kronor.

När detta läses har två nya orkestergitarrer just blivit färdiga och de finns ute i marknaden ungefär samtidigt som detta nummer av AJ finns ute i handeln.

Något som förtjänar ett omnämnande är att Bjärtons olika modeller genomgående varit resultatet av ett intimt samarbete mellan fabriken ledning och arbetskraft. Några i arbetsstyrkan är utövande musiker och deras synpunkter är givetvis särskilt värdefulla.

Bjärtons gitarrer förs i den allmänna svenska handeln, men de finns också i utlandet, främst i USA,

Vart företag har ett mål och Bjärton utgör inget undantag. Vi låter avslutningsvis Sigurd Nilsson berätta om Bjärtons mål.

»Vad vi siktar mot är att en köpare som kommer in i en affär i framtiden inte ska be att få köpa en gitarr utan att han eller hon ska be om en Bjärton. Vi är på god väg mot det målet.»